

Jak koučovat debatní klub

Autor – Matěj Pilát

Obsah

1) Úvod.....	3
Osoba kouče.....	4
Role.....	5
2) Jak založit klub.....	5
3) Koučování ve dvojici.....	5
Výhody koučování ve dvou.....	6
Koho si vybrat do dvojice.....	6
Obecné rady.....	6
4) Začátek debatního roku.....	7
Ukázková debata.....	7
Dohodnutí schůzek.....	8
Nastavení pravidel.....	8
5) Obecné rady ke schůzkám.....	9
6) Obecné rady k turnajům.....	10
7) Jednotlivé schůzky.....	11
1. schůzka – úvod:.....	11
2. schůzka – afirmativní linie.....	12
3. schůzka – negativní vyvracení.....	13
4. schůzka – KO a role druhých mluvčích, minidebata.....	14
5. schůzka – kritérium a typy tezí, debata.....	15
6. schůzka – třetí řeči, debata.....	16
Další schůzky :	16
8) Koučování anglického klubu.....	17
9) Jak koučovat nižší gymnázium aneb „Stromek se má ohýbat, dokud je mladý“	18
Jak zajistit, aby první schůzka nebyla i tou poslední?.....	18

Jak přimět vaše nové „děti“ pracovat (tj. připravovat se na debaty)?.....	19
Příloha – Debatní cvičení.....	19
Cvičení zaměřená na styl.....	19
Cvičení zaměřená na argumentaci.....	21
Cvičení zaměřená na vyhledávání informací.....	23
Cvičení zaměřená na specifika formátu.....	23
Debatní hry a co se nevešlo jinam.....	24

1) Úvod

Tento manuál jsem napsal, protože chci pomoci začínajícím koučům v jejich bohubilé činnosti a těm zkušenějším zároveň poskytnout inspiraci. Předem chci říct, že nápady a postupy které tu uvádím NEJSOU jediné správné a ani si netroufám říci, že nejlepší - snažím se pouze utřídit věci, které se mi za posledních šest let koučování osvědčily. Spoustu chyb, o kterých se tu zmiňuji, jsem samozřejmě sám dělal, takže to prosím neberte jako pokrytectví z mé strany:). Předem varuji, že zde není návod jak být dobrým debatérem/rozhodčím. Než se pustíte do koučování, měli byste debatě rozumět – doporučuji zbytek metodiky na webu ADK. Zde dávám pouze návod, jak tyto znalosti a dovednosti předat debatérům. Pokud máte jakékoliv připomínky či nápady, prosím pošlete je na Pilatm@seznam.cz, velmi rád je sem připojím (i s vaším jménem). To platí i pro případ, kdy se mnou v něčem zásadně nesouhlasíte.

Od té doby, co jsem přestal debatovat, jsem vedl tři debatní kluby různé velikosti (Hejčín, GJN, DKNA) i národní tým. Když si vzpomenu na své začátky, tak se dost stydím a je mi líto debatérů, kteří mi v prvních letech prošli pod rukama:.) Jako zkušený debatér jsem si říkal, že přeci na koučování nic není, že stačí rozumět debatě a všechno půjde samo. Nemohl jsem být dále od pravdy - proto je moje první rada jednoduchá : Přistupujte ke koučování s pokorou. Je to činnost minimálně stejně naplňující jako debatování samotné a můžete se toho spoustu naučit, pokud budete chtít. Musíte však být ochotní pro to něco udělat. Pokud se vám to nechce celé číst, koukněte alespoň na konec – tam je příloha se cvičeními.

Poděkování : Rád bych poděkoval Aničce Kunové, Dušanovi Hrabánkovi a Katechce Hanzelkové za jejich připomínky a nápady k tomuto textu (také za korekturu). Lence Haběťínové bych rád poděkoval za napsání deváté kapitoly.

Cvičení, která zde uvádím pochází z části z mé hlavy, část poslala Katechka s Lenkou a část jsem okopíroval z různých internetových zdrojů (www.idebate.org, www.sda.sk – jejich koučovský manuál, <http://vimeo.com/13450759>).

Osoba kouče

Než začnete vést klub, je třeba si ujasnit, jakou roli v něm chcete zaujímat (viz další odstavec). Některé věci by však měl kouč dělat tak jako tak.

- a) Nejprve se zamyslete, proč vlastně koučujete. Důvodů může být mnoho (předat dál co jste se naučili, pomoci klubu, na kterém vám záleží, snaha naučit se něco nového, prestiž, kamarádi, peníze:). Často stane, že vás debatéři budou štvát a nebude se vám v této činnosti chtít pokračovat – pak je dobré si připomenout, že vést debatní klub rozhodně má smysl, a že důvody, proč to děláte, stále platí.
- b) Jste tu pro debatéry, a ne oni pro vás. Ač se to tak někdy v našem školství nemusí zdát, učitel je tu pro žáky a ne naopak. Debatní klub je živý organismus a vy jste jeho součástí, nestojíte nad ním. Stejně tak tady nejsou debatéři od toho, aby naplnili vaše nepovedené ambice (ano, jméno kouče se sice na plaketu píše, ale dostat se tam by nemělo být cílem vašeho snažení).
- c) Dodržujte stanovená pravidla. Toto souvisí s předchozím bodem – často se stává, že kouč si myslí, že pravidla jsou tu jen pro debatéry. Ted' mám samozřejmě na mysli věci jako chození včas na schůzky (večerku na turnaji dodržovat nemusíte:). Je to ale jednoduché - když začnete chodit na schůzky pozdě vy, začnou i debatéři. Když na schůzku vůbec nepřejdete, příště se jich tam objeví polovina. Když budete chodit nepřipravení, oni budou taky...
- d) Cílem debatování je učit se, ne vyhrávat. Slyšeli jste to už mnohokrát, ale má to svůj význam i pro koučování. Nejvíce je to vidět při přípravě debatérů – často má kouč tendenci nadiktovat jim argumenty, protože pak se jim bude lépe vyhrávat. Jednak to není pravda (většinou to nepochopí a tudíž to vysvětlí špatně) a jednak jim to nepomáhá naučit se vymyslet argumentaci. Snažte se pomocí chytrých otázek pomoci debatérům, aby si svou linii vymysleli sami. Sice je to pomalejší, ale dlouhodobě se to vyplatí.
- e) Nenechte se ovlivnit emocemi a buďte konzistentní. Často se vám stane, že vás debatéři rozčílí– když na ně začnete křičet, tak si ničím nepomůžete, akorát ztratíte autoritu. Stejně tak pokud nemáte zrovna dobrou náladu, tak to na sobě nedejte znát – debatéry to nezajímá a jen budou mít ze schůzky špatný pocit.
- f) Koučujete-li ve dvojici, vyřešte si veškeré spory o samotě. Zkuste si každou schůzku dopředu dohodnout, ať se pak nedohadujete před nimi. Pokud jste na sebe naštvaní, nesmíte to dát najevo. Nikdy si navzájem nesnižujte autoritu, naopak se ji snažte podporovat.
- g) Buďte pozitivní a debatéry rozumným způsobem podporujte. Není dobré jim říkat, že jsou úplně hloupí a jediný kdo tomu rozumí jste vy. Na druhou stranu jsem viděl i opačný extrém, kdy kouč v debatérech vychovával dojem, že jsou nejchytřejší a nejlepší – to zase vede k demotivaci a k hádkám s rozhodčími. Je tudíž třeba najít vhodný kompromis.
- h) Buďte připravení – nemůžu než zdůraznit tento bod – měli byste o probíraném tématu vědět vždy více než debatéři. Pokud to zrovna není váš šálek kávy, tak holt budete muset sednout a něco si o tom přečíst.

i) Rozmyslete si, co budete na schůzce dělat a kolik tomu věnujete času – je jasné, že plánujete-li pouze debatovat, tak nic rozmýšlet není třeba. Pokud ale budete danou schůzku koncipovat jinak (příklady níže), pak si všechno připravte dopředu, ať to nemusíte na místě vymýšlet.

j) Na závěr bych dodal, že úsměv a dobrá nálada zlepšuje často úroveň schůzky více, než sebepečlivější příprava.

Role

Může to znít jako banalita, ale je velmi podstatné si na začátek rozmyslet, v jaké roli vůči debatérům stát. Ve skutečnosti si nebudete moci pravděpodobně moc vybírat – stejně ale stojí za to se nad tím zamyslet a hlavně chovat se podle toho. Rozhodně se vždy chovejte podle role, kterou jste si vybrali, jinak budou debatéři zmatení (a nebudou vědět jak se k vám chovat) Reálně jsou tři základní možné přístupy :

Kantor – Chováte jako klasický učitel a svou autoritu se snažíte získat díky tomuto. V tomto případě je nutné držet si od debatérů odstup a zároveň se vždy chovat rozumně a profesionálně (moc nepomůže, když vás debatéři uvidí opilého). Tato role je ideální pro skutečné učitele, je velmi těžké zvládat ji, pokud jste právě odmaturovali a není mezi vámi a debatéry výrazný věkový rozdíl.

Kamarád – Chováte se debatérům jako ke svým vrstevníkům. Je třeba na nic si nehrát a nesnažit se opírat o autoritu pramenící z vašeho postavení (protože ji mít nebudete). Výhoda je, že se můžete chovat zcela přirozeně a nemusíte se starat o to, jestli vypadáte dostatečně vážně. Nevýhoda je, že si musíte získat autoritu přesvědčováním debatérů o správnosti vašich postupů. To někdy není lehké, proto se obrňte trpělivostí a o to víc se připravujte na schůzky (aby debatéři opravdu věřili, že dané problematice rozumíte). Tato role je nutná pro začínající kouče těsně po maturitě (nebo dokonce před ní).

Ani ryba ani rak – Je jasné, že většina z nás se bude pohybovat někde mezi těmito dvěma extrémy. V tomto případě je nezbytné se zamyslet, kde přesně chcete být, a moc se od toho neodchylovat (stále není možné se jeden den chovat jako kamarád a následovně si hrát na drsného učitele). Vyplatí se stanovit si s debatéry jasné hranice stylu "všechno je v pohodě, ale nesmíte to, to a to".

2) Jak založit klub

Tato kapitola zatím bohužel zůstane prázdná z jednoduchého důvodu – ač koučuji řadu let, nikdy jsem klub nezakládal:) Takže prosím ty z vás, kteří s tím mají zkušenosti, aby mi pomohli a sepsali návod na to, jak zakládat klub.

3) Koučování ve dvojici

Někdy se vám naskytne možnost koučovat ve dvojici – v tom případě neváhejte a rozhodně to zkuste. Ve dvou se to lépe táhne, je to méně náročné a zábavnější. Jediný

problém je, že musíte strávit nějaký čas koordinací a dát pozor na některé časté chyby, které se stávají. Hlavní nevýhodou tedy bude to, že se vyplývají dva koučové na jeden klub:). Reálně to má smysl u větších klubů, kde to člověk sám těžko zvládá.

Výhody koučování ve dvou

–Nemusíte být na všechno sami (jak jsem už psal, a jak ještě budu zdůrazňovat, schůzky by se měly konat za každých okolností – ať má kouč rande, nebo marodí). V případě, že jste dva, pak tento problém do značné míry odpadá. I na turnaji se zdivočelá mládež lépe hlídá ve dvou.

–Je to větší sranda – většina činností člověka baví více, může-li je s někým sdílet. Obzvláště vám to umožní si na debatéry zanádat a vězte, že to je často potřeba:)

–Víc hlav víc ví – kromě toho dodám, že samotná diskuse většinou pomáhá dojít k lepším rozhodnutím. Navíc koučujete-li s někým, můžete dostat zpětnou vazbu (kterou byste měli vyžadovat a ne odmítat, jak mnozí činí).

–Můžete kombinovat vaše silné stránky (viz dále).

–Změna hlasů zlepšuje udržení pozornosti.

–méně zkušený kouč se může učit od zkušenějšího

Koho si vybrat do dvojice

–Je dobré vybrat si člověka, se kterým si rozumíte.

–Neberte člověka, který má stejné schopnosti jako vy, protože pak přijdou nazmar. Každý z nás má silné a slabé stránky (já například nikdy nebyl moc dobrý motivátor a bavič). Najděte si k sobě člověka, se kterým se budete doplňovat

–Vyberte si někoho spolehlivého! Chci tento bod zvláště zdůraznit – z vlastní zkušenosti není nic horšího, než když musíte žehlit problémy, protože se na to váš "parták" vykašlal. To už je lepší být sám.

–Obecně je také funkční model zkušenější kouč a méně zkušený kouč, aby z toho však něco bylo, musí ten druhý být ochotný se učit.

Obecné rady

–Komunikujte navzájem. Ideální je každé rozhodnutí spolu probrat (aby se vám nestalo, že debatérům bude každý říkat něco jiného). Doporučuji si také domluvit každou schůzku dopředu .

–Držte spolu basu. Vždycky vystupujte jednotně a pokud máte na nějakou věc (ať už na to kdy debatéři půjdou spát, nebo jak správně debatovat danou tezi) rozdílný názor, tak si holt musíte dohodnout, co jim budete říkat. Také neházejte odpovědnost za nepříjemná rozhodnutí na toho druhého ("no já bych ti to dovolil, ale musíš se zeptat xxx").

–Rozdělte si funkce – není dobré, když oba dva dělají všechno, protože pak to zase vede k problémům v domluvě. Je dobré, když například komunikaci s debatéry obstarává jeden

člověk (ale posílá kopie mailů tomu druhému). Stejně tak pokud vedete schůzku dohromady, domluvte se kdo bude mít na starost jakou část – zabrání to situaci, kdy každý má o průběhu trochu jinou představu a pak to až před debatéry domlouváte. Rozdělte si i to, kdo bude registrovat debatery na turnaje a kdo bude vest jejich evidenci, stejně jako kdo bude mít na starosti logistickou stránku věci.

4) Začátek debatního roku

Hlavním vaším cílem bude samozřejmě rozjet fungování klubu a sehnat co nejvíce dušiček. Musíte se vším začít opravdu brzo! Ideální je první týden v září. Důvod je jednoduchý – aktivní studenti (a pamatujte si, že na ty se primárně zaměřujeme) si zaplní během týdne dvou svůj rozvrh a prostě na debatu už nebudou mít čas. Popravdě je skoro nemožné rozjet klub později, takže i když se vám to moc nehodí, udělejte si na to čas. Je třeba provést zejména 3 věci – zaktivovat staré debatéry, natáhnout nové a dohodnout čas schůzek.

Pokud máte z loňského roku kontakty na debatéry (což by neměl být problém), pak není nic jednoduššího, než jim poslat pár mailů. Je dobré je seznat na nějakou akci (například ukázkovou debatu), kde se s nimi můžete osobně domluvit na tom, jak bude nový ročník probíhat. Vyplatí se připomenout jim, proč vlastně debatují. Je-li v září nějaký turnaj (občas bývají - například OG či Olomouc open), je třeba to začít řešit co nejdříve.

Natáhnutí nových duší do debaty je vždy trochu oříšek. Nejprve je třeba si rozmyslet, na jakou věkovou skupinu se chcete zaměřit. Zde doporučuji kvarta/kvinta (tzn. 9. třída ZŠ/1. SŠ). Samozřejmě neodmítejte nikoho staršího, ale v ideálním případě se je snažte podchytit v mladším věku. Co se týče mladších debatérů, nedoporučuji do klubu brát lidi z primy/sekundy, maximálně tak někoho chytrého z tercie. Důvod je jednoduchý – ještě na to nemají, nebude je to bavit a vykašlou se na to. Pokud však máte hodně zájemců z mladších ročníků, tak se letos na dvou klubech (Alej, OG) osvědčil systém oddělených klubů (a schůzek) pro "dorost". Pravděpodobně se vám nebude chtít vést schůzky 2x týdně, ale můžete to udělat právě tak jako my na Aleji, tam schůzky dorostu vedla Lenka Habětínová (za což jí velmi děkuji, odvedla tam skvělou práci) – prostě zkušená debatérka. Máte-li tedy na klubu někoho, kdo má zájem a schopnosti pracovat s mladšími, neváhejte mu je svěřit.

Ukázková debata

Další otázka zní samozřejmě, jak tyto lidi nalákat. Asi nejtradičnějším způsobem je ukázková debata. Na té si dejte opravdu záležet, protože na jejím úspěchu/neúspěchu dost záleží. Máte-li podporu vedení školy, které vám uvolní lidi či dokonce celé třídy z vyučování, pak neváhejte a udělejte to v době výuky (jasně, spousta lidí tam půjde, jen aby se "ulila", ale na druhou stranu třeba některé zaujmete). Někdy je nutné debatu zkrátit, aby se vešla do vyučovací hodiny, ale to ničemu nevádí. Pokud tuto možnost nemáte, pak ji zorganizujte odpoledne, nejlépe hned po skončení vyučování cílových tříd. Ukázkovou debatu je třeba dobře ohlásit, nejlépe rozhlasem, vyvěšením plakátů apod (co

nejnápaditější). Při obsazování debaty máte na výběr ze dvou možností – poslat tam hodně zkušené debatéry (klidně i bývalé) / poslat tam méně zkušené. Oboje má své pro a proti. V prvním případě studenti uvidí, co se za pár let mohou naučit a to může sloužit jako motivace k tomu se zapojit (dopředu je uklidněte, že se nemají čeho bát, a že toto je elita, proti které debatovat běžně nebudou). V druhém případě odpadá faktor strachu, ale na druhou stranu si hlavně ambicioznější studenti můžou říct, že na debatě je nic nenaučí, když ti, co to předvádějí, toho moc neumí.

Téma ukázkové debaty je samozřejmě také na zvážení – nedoporučuji různá zábavná témata (Sněhurka vs Popelka, sex vs čokoláda apod.), protože často tyto debaty nebývají vtipné, ale spíše trapné. Zároveň však neberte nic těžkého, protože to vám tam pak nikdo nepřijde. Mám dobrou zkušenost s jednoduchými tématy, které se navíc nějak dotýkají života středoškoláků (zrušení tělocviku, škodlivost facebooku či pop-music apod.). Vysvětlíte debatérům, že nejde o to tuto debatu vyhrát, takže ať se nesnaží o žádné podrazy na soupeře – podstatné je, aby to vypadalo dobře. Také jim řekněte, ať omezí formalismy v debatě (v publiku nikdo nebude vědět, co je to kritérium) a ať se snaží být zábavní. Není ani na škodu, když se oba týmy budou připravovat spolu.

Rozhodčího na ukázkovou debatu nepotřebujete (i když je to samozřejmě výhoda), určitě však potřebujete moderátora (ideálně to dělejte vy). Před debatou a během přípravného času říkejte, co se bude dít a vysvětlujte publiku, co vidí. Také vysvětlíte, jak tak vypadá průběh debatního roku a hlavně proč by se měli lidé v publiku zapojit. Na závěr je dobré nechat publikum hlasovat o vítězi (to jim řekněte hned na začátku, aspoň budou dávat pozor). Na konci je taky dobré si vybrat kontakty od lidí, kteří mají potenciální zájem se účastnit (jeden zahraniční kouč dokonce nosí koláč a dává kusy jen těm, co mu za to dají svůj mail).

Popravdě jsem kromě ukázkové debaty zkoušel maximálně obcházení tříd, které se mi moc neosvědčilo. Slyšel jsem, že to může fungovat, ale potřebujete někoho, kdo dokáže svou originalitou a vtipem během cca 2 minut zaujmout lidi natolik, aby přišli debatovat. Pokud máte dost debatérů z předchozích let, řekněte jim, ať dotáhnou své kamarády a spolužáky.

Dohodnutí schůzek

Jakmile máte zájemce, je třeba s nimi dohodnout, kdy a jak se budete scházet. Pokud můžete vy jen v jeden konkrétní čas, pak není co řešit, doporučuji však snažit se vyhovět debatérům. Předem se připravte na to, že všem vyhovět nemůžete – vždy se najde někdo, komu se daný čas nehodí. Snažte se přizpůsobit spíše těm, kteří na debatu chodili už loni (protože z těch nových stejně část odpadne, ti starší jsou přeci jen větší jistota). Nikdy nedávejte schůzky na páteční odpoledne (i když vám všichni řeknou, že teoreticky můžou, tak vám tam nikdo nebude chodit).

Nastavení pravidel

Ze začátku (pravděpodobně na první schůzce, ale ne nutně) se vyplatí dohodnout si s debatéry jasná pravidla. Nemůžu vám říct, jaká ta pravidla mají být, protože to záleží škola od školy a klub od klubu. Zde je spíše inspirace = co je možné regulovat :

- chození na schůzky (povinné/nepovinné), v případě povinného nějaká sankce
- včasnost příchodu na schůzky
- chování během schůzek (jak moc se spolu můžou lidi bavit, jíst apod.)
- chování vůči sobě navzájem (aby se podporovali, tleskali si apod.)
- turnaje = jestli se očekává, že na ně budou jezdit (tady jim to samozřejmě nemůžete nařídit, ale můžete vytvořit atmosféru, kdy jim to přijde automatické a nebudou o tom ani uvažovat – zase pak musíte vy jet také na všechny turnaje)
- jestli mají povinnost se doma připravovat, dělat úkoly atd.
- chování na turnajích (alkohol, večerky apod.) - tady hodně záleží na tom, jestli vaše škola považuje turnaj za školní akci (pak musí být samozřejmě pravidla přísnější). Osobně prosazuji menší zákazy, protože z mé zkušenosti je lepší věci debatérům nezakazovat (dělají je stejně a navíc to před vámi tají). Když se k lidem chováte jako k odpovědným jedincům, oni mají tendenci se taky tak chovat. :)
- příprava na turnaje – dá se jim například nařídit, aby vám veškerou přípravu před turnajem poslali (vy pak můžete dávat připomínky a navíc je to donutí to dělat dřív, než ve vlaku).

Všechny tyto věci je možné jim nařídit direktivně, ale není od věci nechat je, ať sami vymyslí pravidla, podle kterých se bude klub řídit – může následovat diskuse a pak budou tato pravidla dodržovat spíše, než když jim je pouze oznámíte. Ideálně tyto pravidla sepište v písemné formě na jedné z prvních schůzek nejpozději však na poslední schůzce před prvním turnajem. Nechte debatéry tento odsouhlasený seznam pravidel podepsat a rovněž se pod něj podepište sami.

5) Obecné rady ke schůzkám

- Dodržujte dohodnutý čas a buďte v tomto na debatéry tvrdí – jakmile si navyknou, že se dá chodit pozdě a odcházet dřív, tak z toho budete mít holubník. Stejně tak doporučuji netolerovat absenci bez závažného důvodu.
- Je dobré důležité věci pouze neříkat, ale dát je debatérům ať už v tištěné, či elektronické podobě.
- Buďte za každých okolností pozitivní. Obzvláště začínající debatéry chvalte za všechno, co se jim povedlo. Není od věci, když po každé řeči celá třída zatleská.
- Nikdy se nerozčilujte a všechny problémy řešte s rozmyslem. Pokud někdo vyrušuje, tak si spíš s ním promluvte o samotě a vysvětlete mu situaci. Debatéři jsou většinou rozumní lidé.
- Říkejte debatérům, co se bude dělat. Jednak na začátku schůzky a jednak, co bude na příští schůzce. Získají pak dojem, že to máte promyšlené (a také, že by měli přijít).

- Používejte humor, bude to pak všechny víc bavit. Jen pozor, abyste si nedělali legraci z debatérů (nebo respektive můžete, pokud víte, že to unesou a mohou vám to vrátit zpátky = většinou jen ti nejzkušenější).
- Snažte se ke všem chovat stejně – někdy koučové mají tendenci si hledat své oblíbence – je to neskutečně demotivující pro ostatní, tudíž to nedělejte.
- Střídejte různé aktivity – obecně je dost nudné, když se neustále jenom debatuje, ještě horší je však, když kouč jenom vykládá. Zkuste i do teoretických hodin vpassovat nějaká cvičení a debaty prokládejte jinou zajímavou činností (nápadů na inspiraci v tomto dokumentu naleznete hodně). Pokud jste 2, tak se střídejte v mluvení – lidé lépe udrží pozornost, když se jim mění hlasy.
- Postupujte postupně – není třeba vysvětlovat vše na první schůzce, stejně tak se vyplatí ze začátku věci zjednodušovat. (Terry Pratchett tomu říká „lži-dětem“ - zjednodušte jim věci jako kritérium, protože to ze začátku stejně celé nepochopí – až si debatu trochu oťuknou, tak jim můžete vysvětlit, že je to všechno trochu složitější).
- Dělejte věci, které jsou pro debatéry náročné – je jasné, že se jim nebude chtít a budou se bát. Musíte je ale zvládnout namotivovat... Nedělejte s nimi ale na druhou stranu nic, co nemají šanci zvládnout.
- Snažte se vytvořit z vašeho klubu funkční kolektiv – spoustu lidí udrží u debaty to, že tam mají kamarády. Celkem se mi osvědčilo chodit s debatéry po schůzce třeba na horkou čokoládu. Jistě, nemám si s nimi zas tak co říct, ale oni se díky tomu mezi sebou skamarádí.
- Tlačte na debatéry, aby si vytvořili stabilní týmy – získají tím pocit, že někam patří a navíc se sehrají se svými spoludebatéry.
- Zkuste vzbudit klubovou rivalitu – samozřejmě, že nechceme vytvářet nenávisť mezi jednotlivými kluby, ale zdravá soutěživost nemůže být na škodu. Zvyšuje to snahu debatérů a pomáhá to vytvářet pocit sounáležitosti s klubem.
- Co nejvíce se snažte o individuální přístup k debatérům. Je jasné, že ve větších klubech to půjde hůře – na druhou stranu tam většinou máte pár zkušených debatérů, kteří zvládnou vést cvičení nováčků a můžete si tak schůzku rozdělit na menší části (a trénovat věci, se kterými má problém jen část vašeho klubu).
- Co nejdříve si zapamatujte jména debatérů.

6) Obecné rady k turnajům

- Jezděte na turnaje – stěží můžete mezi debatéry vytvořit dojem : „na turnaje se jezdit má“, když si na to sami neuděláte čas. Navíc je přítomnost kouče na turnaji velmi užitečná.

- Mějte s sebou telefonní čísla všech debatérů – nikdy nevíte, kdy se vám budou hodit.
- Informace o debatérech (čísla OP, data narození, adresy trvalého bydliště) si sežňte s předstihem (ideálně na začátku sezóny) – pozor, někdy v průběhu sezóny debatéři dostanou občanku :)
- Stanovte si pravidla co debatéři můžou a nemůžou ještě před turnajem, ať ví, do čeho jdou (viz kapitola o začátku debatní sezóny).
- Mějte vždy o svých debatérech přehled – ve větších klubech je to trochu problém, ale dá se to zvládnout. Doporučuji vyžadovat od všech informaci kam jdou. Toto je jednodušší, když jim toho nebudete moc zakazovat (pak nemají důvod se před vámi schovávat). Jinak jsem viděl případy, kdy debatéři čekali, až jejich kouč usne, aby mohli dělat vše, co jim zakazoval. Často je lepší vysvětlit jim, proč by měli jít spát, než jim to nařídit.
- Obzvláště na svém prvním turnaji (ale často i jindy) se první večer budou chtít debatéři připravovat. Za každou cenu buďte u toho (je jasné, že když na turnaj jako já vezete pět týmů, pak nemůžete reálně být vždy s každým). A je jasné, že spousta z vás nejezdí na turnaje aby se tam po večerech připravovala s debatéry. Ale upřímně - nemůžete ten čas využít lépe. Není ani tak podstatné, jestli těm debatérům opravdu pomůžete, hlavně získáte jejich důvěru a oni budou vědět, že vám na nich záleží. A navíc - když se připravují, tak nevyvádějí hlouposti.
- Snažte se, aby debatéři jeli na turnaj co nejdříve – podařilo se mi zatím dostat nováčky vždy na první turnaj (a podotýkám, že anglicky). Má to řadu výhod: naučí se tam toho hodně, začne je debata víc bavit a poznají se také mezi sebou navzájem. Jasně, prohrají pravděpodobně skoro všechno, ale když jim to dobře podáte, tak jim to vadit nebude.
- Zajímejte se o své debatéry, chodte za nimi a ptejte se jak dopadli, motivujte je apod. Prostě ať mají dojem, že na tom turnaji nejsou sami.

7) Jednotlivé schůzky

Začnu zcela tradičním rozložením – máte nováčky a potřebujete je naučit základy Karla Poppera. Navíc chcete, aby jeli na první turnaj, tudíž máte dost málo času. Reálně můžete mít tak šest schůzek, během kterých musíte vysvětlit, jak funguje debata. Pokud jich máte více či méně, pokuste se tento rozpis upravit. Schůzky jsou plánované na 1,5 hodiny. Více než kdy jindy se tu jedná spíše o nápady, jak to řešit, a rozhodně existují jiné stejně dobré (ne-li lepší) způsoby. Celkově se snažím, aby i v prvních schůzkách alespoň 50% času pracovali debatéři (a ne jen seděli a poslouchali, co jim kouč povídá).

1. schůzka – úvod:

Po pravdě ji můžete vynechat, ale nedoporučuji to.

Cíl :

Seznámit se s debatéry, ujasnit si průběh roku a vytvořit v debatérech očekávání příjemně stráveného času na debatě.

Průběh :

Představte se : Budete trávit s lidmi v klubu minimálně rok, takže není od věci, když o vás něco budou vědět. Ideální je říct jim své debatní/koučovské zkušenosti, aby měli pocit, že své práci rozumíte. Máte je učit prezentačním schopnostem, takže ať to nějak vypadá! :) Cca 5-10 minut

Představování debatérů : Tady existuje několik různých způsobů. Můžete je nechat představit sami sebe či svého souseda. Vzhledem k tomu, že jsme na debatě, zkuste to koncipovat jako jednoduché rétorické cvičení – alespoň si poprvé můžou debatéři zkusit postavit se a mluvit před publikem. Cca 20-30 minut

Brainstorming očekávání : Je dobré si ujasnit, co debatéři od této činnosti čekají – vy sice můžete mít obecnou představu, ale neuškodí, když si to oni zformulují dohromady. Dejte jim pár minut na přemýšlení, napište věci na tabuli a zkuste z vyjmenovaných věcí vytvořit větší celky. Následně pak můžete nechat proběhnout diskusi, co z toho je nejpodstatnější. Cca 30 minut

Brainstorming pravidel : Každá skupina se řídí nějakými pravidly – je dobré si je na začátek pojmenovat, aby nevznikaly problémy. Zkuste si s debatéry vytvořit seznam pravidel, který budou všichni dodržovat. Můžete to nahradit vlastním přednesením pravidel. Cca 15 minut

Organizační věci : Předějte si čísla, maily apod. Vysvětlete debatérům, co všechno po vás mohou chtít. Je dobré jim to vytisknout a všem předat. Zde je také ideální čas vybrat si od debatérů potřebné informace (datum narození, číslo OP, trvalé bydliště, telefon, mail). Nejjednodušší je poslat seznam. Požaduje-li vaše škola souhlas rodičů s účastí mládeže na turnajích, rozdějte jim k tomu formuláře. Cca 5 minut.

Pokud vám zbyde čas, můžete si s debatéry zkusit nějakou hru (náměty na hry jsou v příloze, jejich množství bude snad postupně narůstat). Platí i pro ostatní schůzky – vyplatí se vždy mít něco po ruce...

2. schůzka – afirmativní linie

Cíl:

Cílem této schůzky je naučit debatéry chápat strukturu argumentu a jak takový argument vytvořit. Ze začátku budou mít tendenci vynechávat logické kroky a tudíž přednášet argumenty v pár větách. Je třeba tedy ukázat, které všechny kroky musí vysvětlit, aby byl argument platný. Jednak jim vysvětlíte klasickou PVDZ strukturu (dle Katechky memotechnická pomůcka Petiční Výbor Děti Země), ale to není zdaleka vše. Každé vysvětlení se totiž skládá z několika na sebe navazujících kroků (od předpokladů, až k hlavnímu tvrzení argumentu) – snaha je, aby se s tím sžili a naučili se vše dostatečně

vysvětlovat. Tato schůzka je koncipovaná pro začínající debatéry – zkušeným dejte nějakou jinou práci (cvičení pod vedením nejzkušenějšího, přípravu, debatu), jinak se budou nudit.

Průběh:

Cvičení - Rozstříhané argumenty : Toto cvičení se mi velmi osvědčilo při učení nováčků. Sepište argument na nějakou jednoduchou tezi v cca pěti logických krocích a rozstříhejte ho. Debatéři mají za úkol sestavit tyto části za sebou tak, aby dávaly smysl (je dobré tam zakomponovat i nějaký důkaz). Pokud máte hodně lidí, nechte je pracovat ve skupinkách. Můžete buď pro každou skupinku udělat vlastní argument, nechat všechny dělat jeden a ten samý, a nebo připravit několik verzí. Pozor – často zjistíte, že existuje více správných řešení. Cca 20 minut

Přednáška – Struktura argumentu : Jednoduše vysvětlete jak vypadá takový argument. Je dobré všechno ilustrovat na příkladu. Ten si dopředu promyslete a nespolehejte na to, že to vymyslíte z voleje (lze uvést jeden z rozstříhaných argumentů). Na závěr není od věci tento argument přednést v celku. Cca 15-20 minut

Společná tvorba argumentu : Zadejte tezi a zkuste spolu s debatéry udělat na tuto tezi argument. Nechte je, ať sami vymýšlejí logické kroky a když jim tam bude něco chybět, pomocí otázek je nasměrujte. Cca 15 minut.

Přednáška – definice v debatě : Vysvětlete k čemu jsou definice a jak se používají. Buďte co nejstručnější, cíl je, aby pochopili úplné základy a byli schopni zadefinovat rozumně tezi. Nesnažte se je zahrnout tunou teorií. Cca 10 minut

Vytváření definic : Napište na tabuli několik témat a nechte debatéry dohodnout se, která slova je třeba definovat + jaké jsou možné definice těchto termínů. Hlavně jim vysvětlete, že cílem není přinášet "slovníkové definice", ale zúžit tezi tak, aby se dala debatovat. Cca 15 minut

Vytvoření afirmativní linie : Ideálně na stejnou tezi, na kterou jste už spolu vymýšleli argument, vytvořte dohromady afirmativní linii. Není podstatné, aby byla silná. Jednotlivé argumenty rozepisujte co nejpodrobněji. Tuto linii si zapište, bude se hodit na další schůzce.

Úkol : Záleží na vás, jestli chcete dávat domácí úkoly (a jestli je debatéři budou plnit). Pokud ano, tak toto je ideální příležitost – zadejte debatérům tezi(e) a nechte je vytvořit afirmativní linii (co nejpodrobnější). Ideální je si ji nechat poslat mailem, ať tím netrávíte zbytečně moc času na další schůzce.

3. schůzka – negativní vyvracení

Cíl :

Naučit debatéry, jak se vyvrací argument. Vždy se snažím, aby viděli jednotlivé logické kroky, které musí při sestavování argumentu udělat, pak pro ně totiž bude mnohem

jednodušší tento argument vyvrátit. Zjistil jsem, že i úplní začátečníci dokáží vyvracet argument na více úrovních, pokud jim to správně vysvětlíte.

Průběh :

Přednáška – vyvracení argumentu : Jednoduše jim ukažte, jak se vyvrací argument. Vysvětlíte jim, že mohou vyvracet předpoklady, jednotlivé kroky na ně navazující i závěr argumentu. Je dobré si připravit vhodný argument na demonstraci. Nezapomeňte jim říct, že pokud vyvracejí argument na více úrovních, stačí jim vyhrát jen jednu úroveň, aby byl argument vyvrácen (klasická metoda "even if" = například "vaše předpoklady jsou mylné a i kdyby nebyly, tak z nich vyvozujete zcela nesprávné závěry"). Cca 20-30 minut.

Společné vyvracení afirmativní linie : Použijte linii, kterou jste si na minulé schůzce vymysleli. Jděte argument po argumentu a snažte se dohromady přijít na co nejvíce způsobů jak tyto argumenty vyvracet. Nakonec můžete jednoho debatéra nechat přednést to, co jste vymysleli, jako klasickou první negativní řeč. Cca 20 minut.

Cvičení – analýza afirmativní linie : Velkou část schopnosti vyvracet tvoří schopnost porozumět afirmativním argumentům. Na to je právě zaměřené toto cvičení – jeden člověk přednese argument (či celou první řeč) a debatéři mají za úkol ho rozkouskovat na jednotlivé části (obzvláště pokud to bude začátečník, tak tam některé kroky budou chybět a oni si je budou muset domyslet). Vhodné pro samostatnou práci či ve dvojici. Opakujte dle potřeby :)

Další možná cvičení a hry naleznete v příloze.

Přednáška – napadání definic : V debatě je pár nudných věcí a tohle je jedna z nich, bohužel se tomu nevyhnete. Vysvětlíte jim, jak a kdy se napadají definice. Buďte struční, pokud je zahlíte hromadou teorie, příště vám neprijdou. Cca 15 minut

Cvičení – napadání definic : Dejte jim (ideálně vytištěné) přibližně 10 nadefinovaných tezí, z nichž některé budou nadefinované podle pravidel a jiné ne. Jejich úkolem je samozřejmě poznat, ve které tezi jsou definice v rozporu s pravidly (neférové, nerozumné) a vymyslet, jak je napadnout a čím je nahradit. Toto cvičení je vhodné opakovat do té doby, dokud nedokáží na první pohled rozpoznat neférovou definici. Cca 20 minut.

4. schůzka – KO a role druhých mluvčích, minidebata

Cíl :

Konečně můžete začít debatovat. Snaha je postupně dostat debatéry do debaty, aby se s ní vžili a nové věci přidávat po jedné. Proto také zatím nemám nikde kritérium či třetí řeči – příliš teorie debatéry na začátek zmate a znudí.

Průběh :

Přednáška – KO a druhé řeči : Tady se bohužel prostému vyprávění nevyhneme – obě dvě tyto věci potřebujete než začnete debatovat a dost dobře se nedají bez skutečné debaty trénovat. Není třeba debatéry zahlcovat tím, kdo se v normální debatě ptá koho, protože stejně budeme debatovat bez třetích řečníků. Máte-li dva zkušené debatéry, tak je nechte předvést řeč a na ni navazující KO, aby měli představu, jak to vypadá. Cca 30 minut

Cvičení -rehabilitace : Po pravdě jsem toto cvičení ještě nezkoušel, takže nevím, jestli ho mám doporučovat – Jednoduše nechte proběhnout A1 a N1 na jeden argument (tzn. řeči tak 2,5 minuty) a pak nechte všechny individuálně přemýšlet nad tím, jaká by mohla být reakce A2. Dejte to nakonec dohromady a diskutujte nad nejsilnějším způsobem rehabilitace. Cca 20 minut.

Zkrácená debata : Je to tady, necháme lidi debatovat:) Jak jste asi pochopili, nebudou tu 3. řeči, většinou také vynechávám křížové otázky na druhé mluvčí. Přípravný čas je možné oběma stranám zkrátit tak o 2 minuty. Nestíháte-li, zkrat'te i délku řečí, ale ze zkušenosti vím, že naprostá většina začátečníků stejně nenaplní celý čas. Doporučuji nechat je připravit doma (debatuje se po dvojicích, takže pro ně není tak těžké se sejit), ať neztrácíte na schůzkách čas. Pokud se nemůžete spolehnout na to, že vám ty dvojice opravdu přijdou, či se na přípravu vykašlou, budete holt muset obětovat nějaký čas na jejich přípravu. Tezi vyberte velmi lehkou (například život ve městě je lepší než život na vesnici, muži mají lehčí život než ženy, žijeme lepší život než naši předkové).

Po debatě buďte EXTRÉMNĚ pozitivní – vzhledem k tomu, že to pro ně bude první debata, tak nebude vypadat nijak dobře, přesto je klíčové je hodně chválit. Důkladně rozeberte chyby, které dělali – hlavně ty, které souvisí s již probíranými tématy. Cca 40 minut.

5. schůzka – kritérium a typy tezí, debata

Cíl:

Toto je vždycky oříšek, kritérium je asi nejtěžší součást debatní metodiky. Bohužel se bez něj debatéri neobejdou, takže vzhůru do toho:)

Průběh :

Zde máte dvě možnosti – pokud se minulá debata povedla a máte pocit, že debatéri zvládají všechno bez větších problémů, můžete začít kritériem, a následně je nechat debatovat už s ním. Pokud se vám zdá, že by ještě potřebovali trochu tréninku, tak jim raději dejte na začátek debatu stejným způsobem jako tu minulou, a vysvětlujte kritérium až později.

Přednáška – typy tezí : Tady není moc co vysvětlovat, spíš debatérům dejte nějaké vodítko, aby mohli rychle poznat jednotlivé typy tezí (hodnotové, návrhové a faktické). Vysvětlete, v čem se liší a jak se debatují (stručně). Cca 10 minut.

Cvičení – typy tezí 1 : Dejte debatérům deset tezí (ideálně vytištěných), jejich úkol je poznat typ teze. Dejte to dohromady a vysvětlete. Cca 10 minut.

(Cvičení – typy tezí 2) : Dejte debatérům zase asi deset tezí, jejich úkolem je nejen poznat co je to teze, ale i převést ji na ostatní typy (příklad : návrhová teze "Na školách by měly být zavedeny školní uniformy" se dá převést na hodnotovou "Zavedení školních uniforem je prospěšné" i na faktickou "Zavedení školních uniforem zvyšuje kvalitu výuky"). Cca 20 minut (dávám to do závorky, vzhledem k délce to můžete nechat na některou další schůzku či vynechat cvičení 1).

Přednáška – kritérium : Toto je nejsložitější metodika a tudíž také nejméně zábavná. Existují dvě varianty – vysvětlit to důkladně a do všech podrobností či podat debatérům zjednodušující výklad (který neobsáhne všechno, ale umožní jim debatovat). V prvním případě určitě nestihnete debatu. Já se kloním ke druhé možnosti – jen řeknu debatérům jak má kritérium vypadat, kdy ho používat, a že k němu musí vztahovat. V případě, že narazí jako negace na kritérium, které příliš nahrává afirmaci, tak jim doporučím ho rozšířit. Složitější věci jako napadání kritéria, vlastní kritérium pro negativní linii apod nechávám až na další schůzku (někdy po turnaji). Důvod je prostý, nechci je nudit nadbytečným přednášením teorie ze strachu, že mi na další schůzku nepřijdou... Cca 15 minut.

Cvičení – kritérium : Dejte jim 10 návrhových/hodnotových tezí (ideálně napsané na tabuli) a ve skupině vymýšlejte vhodná kritéria. Zkuste udělat diskusi nad tím, co by bylo výhodnější. Ukažte také debatérům, že ač může být kritérium velmi silné, často se k němu všechny argumenty nevztahují, což ho činí hůře použitelným (často silný argument nepasuje do kritéria). Cca 15 minut.

Zkrácená debata : Jako na minulé schůzce.

6. schůzka – třetí řeči, debata

Cíl :

Poslední věc, kterou debatéři potřebují zvládnout, než budou moci debatovat opravdovou KP debatu, jsou třetí řeči. Nechávám jejich vysvětlování až sem, protože debatér nemůže pochopit, jak dělat třetí řeč, dokud si nezkusil alespoň pár debat. Navíc to pomáhá debatérům zafixovat si, že třetí řeč je zcela jiná než ty dvě předchozí a nebudou pokračovat v argumentaci (vyzkoušeno).

Průběh :

Zkrácená debata – jako dříve, ale nedávejte hned rozhodnutí.

Ukázkové 3. řeči – Vy, nebo hodně zkušený debatér na vašem klubu předved'te, jak mají vypadat 3. řeči na obě strany. Až poté dejte rozhodnutí zkrácené debaty (nechcete jim přeci napovídat:). Cca 15 minut

Přednáška – 3. řeči: Vysvětlete debatérům, jak má vypadat 3. řeč. Rovněž je dobré jim říct, na co všechno se v debatě koukat. Není od věci jim dát vytištěný papírek s návodem, jak sestavit dobrou trojku (=co všechno může být důvod k výhře debaty a tudíž obsah 3. řeči). Cca 20 minut

Přednáška – Průběh celé debaty: Máte už všechny střípky a jen to složte dohromady – vysvětlete debatérům kdo se koho ptá na KO, jaké jsou časy řečí a přípravy apod. Cca 5 minut.

Další schůzky :

Máme to za sebou – po měsíci a půl jsme úspěšně zvládli naučit debatéry základy debatování KP. Může se vám to zdát jako dlouhá doba (a můžete to samozřejmě učit výrazně rychleji), ale důraz zde byl převážně na to, aby debatéři stihli pochopit všechno, co je potřeba a zároveň je to bavilo. Pokud z jakéhokoliv důvodu nechcete vézt debatéry na první turnaj, pak máte možnost zvolnit a víc procvičovat, probírat s nimi i rétoriku a podobné věci. Pokud jste začali pozdě a máte do prvního turnaje méně času, musíte vypustit některé debaty a metodiku nahustit. Když vám zbude ještě 1-2 schůzky před prvním turnajem, doporučuji buď je věnovat na rozbor tezí (viz dále), nebo udělat klasickou debatu se vším všudy.

Po turnaji máte celkem volné ruce – záleží na tom, v čem mají debatéři slabiny, a také jaké mají od debatního klubu očekávání. Určitě stojí za to občas debatovat, ale systém debata každou schůzku se mi úplně neosvědčil. Často je lepší dát zkrácenou debatu (kratší řeči) + nějaké cvičení (spousta debatérů má problém se zlepšovat pouze pomocí ústního feedbacku a budou vám své chyby opakovat neustále). Doporučuji učit debatéry také fakta a porozumění společenským problémům, ne jen debatní dovednosti (=udělejte jednou za čas nějakou tematicky zaměřenou schůzku).

8) Koučování anglického klubu

Obecně je celkem jedno, v jakém jazyce se debatuje, přesto je těžší koučovat v jazyce, který pro debatéry není mateřský. Proto jsem se rozhodl vložit sem tuto kapitolu, abych poradil potenciálním koučům, jak překonat strach debatérů z cizího jazyka.

–Na debatování v angličtině nepotřebujete umět skvěle anglicky! Spousta debatérů (ale i jejich koučů) se domnívá, že bez perfektní znalosti jazyka se neobejdou. Debata není soutěž v tom, jak dobře daný člověk umí anglicky, ale způsob, jak se tento jazyk naučit! Troufnu si tvrdit, že cca 80% gymnazistů v ČR, kteří mají angličtinu jako hlavní jazyk, mohou debatovat anglicky.

–Je dobré začít debatovat v češtině – přeci jen je ten jazyk další překážkou. Na druhou stranu není problém i pro naprosté nováčky si dát 2-3 debaty česky a pak jet na turnaj debatovat anglicky.

–Snažte se být co nejpozitivnější – často se vám stane, že debatér si nebude moci vzpomenout na slovíčko (v tom případě mu ho jako rozhodčí řekněte) nebo ta řeč bude

znít fakt hrozně. Z mojí zkušenosti stačí tak půl roku až rok debatování v angličtině, aby se úroveň mluveného projevu výrazně zlepšila – takže je to třeba přetrpět.

–Metoda "pojd' si to zkusit" – asi nejlepším způsobem jak studenty přimět debatovat v cizím jazyce je přemluvit je, ať si to na schůzce zkusí. Následně je musíte opravdu hodně pochválit, aby měli dojem, že byl pokus úspěšný (klidně si to nacvičujte doma před zrcadlem:)).

–Bud'te vytrvalí a přesvědčiví – je jasné, že většina debatérů bude ze začátku raději debatovat česky. Člověka to pak láká říct si : "No tak co, když chtějí česky, tak jim v tom nebudu bránit". Většinou stačí dosti důrazně vysvětlit všechny výhody debatování v angličtině a ukázat debatérům, že současné těžkosti se jim mnohonásobně vrátí a oni vyměknou.

–Obecně nebud'te - co se týče jazyka - pedanti. Gramatické chyby jsou naprosto normální a na debatě opravdu není čas vysvětlovat anglickou gramatiku. Osobně sice na výrazné chyby upozorňuji, ale vždy jen jako na drobnost, která nemá šanci ovlivnit debatu.

–Zakažte lidem s hodně dobrou angličtinou se předvádět. Existují debatéři, kteří se snaží využít jazykovou převahu nad soupeřem a používají slova a fráze, kterým druhý tým nerozumí. Vysvětlíte jim, že cíl jejich řeči je, aby jim všichni rozuměli, a že debata je souboj myšlenek, ne slovní zásoby.

9) Jak koučovat nižší gymnázium aneb „Stromek se má ohýbat, dokud je mladý“

Je tomu už nějaký ten pátek, co se v české debatní lize začal prosazovat trend koučování studentů nižšího stupně víceletých gymnázií (tj. ve věku 11 až 14 let). Najednou se ukazuje, že s dobrou přípravou může uspět každý, ať už mu je dvanáct nebo osmnáct. To se sice hezky říká, ale – jak na to? Jak dostat mladé lidi k debatě, kterak je přesvědčit, že „práce“ není sprosté slovo, a jak z nich vychovat budoucí debatní nadšence?

Jak dostat potenciální debatéry na první schůzku?

Je jasné, že černobílý leták v koutě na nástěnce je nezaujme. Přidejte fotografie, vtipná hesla, rozvěste plakáty po škole, obejděte třídy, řekněte pár slov do rozhlasu a hlavně – nikdy neopomíjejte školní šeptandu. Současní debatéři mají přece mladší sourozence, bratrance, sestřenice, kamarády, etc., které můžete zapojit.

Když už vám na úvodní hodinu někdo přijde, je z poloviny vyhráno. Rozdejte přítomným po čtverečku čokolády (s plnou pusou vám nebudou skákat do řeči) a

začněte. Zde platí snad jen jedno pravidlo: Buďte struční. Delší veselé příběhy z debat jsou v pořádku, dvouhodinová přednáška o roli negace ne. Neutlučte prvotní jiskry zájmu předcítáním pravidel, nebo vysvětlováním, jaké jsou typy tezí. Více než kdekoli jinde zde platí, že debata musí být především zábava. Na každou další hodinu si připravte alespoň jednu novou (!) hru [viz příloha] a jinak chvalte, chvalte, a zase chvalte. (Musíte se smířit s tím, že u některých „děti“ bude úspěch, když po roce tvrdé práce budou schopné mluvit dvě minuty, aniž by se propadaly hanbou.)

Jak zajistit, aby první schůzka nebyla i tou poslední?

Možností je nespočet. Někoho „zaháčkujete“ vyprávěním o prestižních soutěžích na druhém konci světa, jiného nadchne poznávání nových lidí na českých turnajích, někomu stačí ke štěstí vidět své pokroky a zlepšení. Mějte ovšem na paměti, že spousta debatérů vám bude chodit na hodiny za tři základních důvodů, které vám (pro účely debatování) nevyhovují:

- Mám rád(a) svého kouče a ostatní debatéry. Debata je k našim schůzkám nutné zlo.
- Baví mě hry, ale debatní pravidla se mi zdají příliš omezující a nesmyslná.
- Chodím na debatu, protože tam chodí moje nejlepší kamarádka (obzvláště u dívek).

Co s tím?

Ve většině případů nastane jedna ze dvou situací: Buď si studenti uvědomí, co jim debata dává a zůstanou (takže nemusíte nic řešit), nebo odejdou a vám – s trochou štěstí – zůstanou jen ti skutečně zapálení pro argumentaci. Ale ani odchod zde není katastrofou, myslíte na to, že kdo ve dvanácti „skončil“ s debatou, se může pohodlně v patnácti vrátit a jít vyhrávat ligu. Nikdo není ztracený případ. Nikdy.

Na druhou stranu, budete-li dostatečně kreativní při tvorbě her, vymýšlení vtipných tezí (a čas od času upečete/koupíte „dětem“ něco dobrého na zub), můžete si být jistí, že pro debatu vychováte minimálně pětinu z těch, kteří přišli na úvodní hodinu. A to už za to stojí.

Jak přimět vaše nové „děti“ pracovat (tj. připravovat se na debaty)?

Začněte zvolna. Počítejte s tím, že většina jedenáctiletých (pravda, někdy ani devatenáctiletých) si nepřečte článek v The Economist a neřekne vám svůj názor na politicko-ekonomickou situaci v Kazachstánu. Hledejte témata, která je budou bavit, a na která existují zdroje informací v českém jazyce. Ať zkusí najít, kolik lidí v ČR sleduje telenovely – a hned máte materiál na debatu. [Telenovely škodí společnosti]

Další důležité pravidlo: Mluvte s nimi. Ptejte se, co debatéry zajímá a o čem se chtějí něco nového dozvědět. Pokud nechtějí debatovat o trestu smrti, nenuťte je, ale najděte jinou tezi, ve které se budou střetávat stejné nebo podobné hodnoty.

V krajní nouzi se koneckonců můžete pečlivě připravovat vy a poté svým debatérům formou hry, soutěže, nebo třeba prezentace své vědomosti předat, což ovšem není dlouhodobě udržitelná situace, protože linii na turnaj jim už vymýšlet nemůžete. Pro nováčky nebo opravdu malé „děti“ jest toto ovšem cestou nejschůdnější.

Příloha – Debatní cvičení

Sem se pokusím umístit různé cvičení, která se na schůzce dají dělat. Prosím všechny, kdo mají nějaká další v rukávu, aby mi je poslali – doufám, že se tato část bude neustále rozšiřovat. Snad zde naleznete inspiraci a pomůže vám to v učení vašich debatérů. Neopakují zde cvičení, která uvádím v kapitole 7, takže mrkněte i tam.

Cvičení zaměřená na styl

Mluvení beze strachu – Toto je cvičení zaměřené na úplné začátečníky, kteří se stydí vystoupit před lidmi a mluvit (a navíc k tomu argumentovat na téma, ve kterém se nevyznají). Nechte je si připravit 2-3 minutovou řeč na cokoli, o čem mají pocit, že něco vědí (koníček, škola, zážitek etc...). Snaha je, aby mluvili co nejpřirozeněji a zbavili se ostychu. Po řeči jim dejte tak 2-3 rady co zlepšit a nechte je mluvit znovu (mezi tím mluví ostatní). Můžete využít na začátku debatního roku – obsah vám pomůže debatéra lépe poznat.

Čas – cca 10 minut na debatéra

Čísla – Debatér má za úkol říkat čísla od jedné do deseti (dvaceti) a během toho má za úkol měnit styl jakým to říká (například z klidného na našťvaný, dramatický, dojemný, rychlý apod). Cílem je, aby si uvědomili, že k vyjadřování nemají pouze obsah své řeči, ale také způsob, jakým mluví.

Poezie – Přineste si na debatní schůzku sbírku nějaké poezie a dejte debatérům na výběr, kterou báseň budou chtít před ostatními procítěně odrecitovat. Osvědčený je Baudelaire či Morgenstern.

Čas – cca 3 minuty na debatéra

Stylové chyby – Toto je velmi oblíbené cvičení, které navíc debatéry většinou baví – na lístečky napište různé stylové chyby, které debatéři často dělají (nedostatek očního kontaktu, mluví moc rychle, potichu, žádná gestikulace, moc gestikulace, nudný projev atd...). Každý má za úkol si vytáhnout lísteček a pak mluvit na nějakou tezi s danou chybou. Ostatní mají za úkol hádat, jakou chybu daný člověk předvádí.

Čas – cca 5 minut na debatéra

Role – Na lístečky napište tezi a z jaké role o ni bude debatér mluvit (např. kněz o potratech, ekologický aktivista o stavbě dálnice, politik o stavbě dálnice, smažka o legalizaci marihuany atd...). Debatér se má vžít do dané role a snažit se své vystupování přizpůsobit. Cílem je, aby se debatéři naučili přemýšlet nad tím, jak jejich řeč vypadá.

Čas – cca 5 minut na debatéra

Emoce – Nechte debatéry říkat první řeči na různá témata. Na cedule si napište různé emoce (rozhořčení, smutek, veselí, strach, pohrdání atd...) V průběhu řeči zvedejte různé cedule (2-3 na řeč) a debatér má za úkol tuto emoci ve své řeči plynule předvést.

Čas – cca 5 minut na debatéra

Dramatické mluvení – Zadejte debatérům jedno téma (ne debatní tezi, například vzdělání, doprava, lidská práva, večere) a jejich úkolem je 1-2 minuty mluvit na toto téma co nejdramatičtěji dokážou (mnohem dramatičtěji, než by mluvili v normální řeči). Povzbuzujte následující debatéry, aby mluvili ještě dramatičtěji, než předchozí mluvčí. Velmi vhodné pro lidi, kteří mají nudný projev bez kouska emocí.

Čas – 3-5 minut na debatéra

Brežněvova řeč – Brežněv byl znám svými hlasitými projevy. Toto cvičení je zacílené na debatéry, kteří mluví příliš potichu a nesměle. Debatér si připraví A1 řeč, či jen jeden argument a přednese ho svým kolegům z velké vzdálenosti. Ideální je přes celou třídu či někde venku. Ostatní jej/ji napjatě poslouchají a pár z nich má čas od času za úkol nápadně se nahýbat dopředu (ve snaze ilustrovat, že dobře neslyší) či si dát ruce k uším (aby lépe slyšeli mluvčího). Uvidíte, že hlasitost projevu Vašich svěřenců se zvýší.

Čas – 3-5 minut na debatéra

Úspora času – Toto cvičení je vhodné pro debatéry, kteří mluví moc pomalu či vysvětlují věci příliš obsáhle. Dejte danému debatérovi první afirmativní řeč na 6 minut. Následně mu čas postupně zkracujte na 4,3,2 minuty. Použitelné pro individuální práci, nebo pro málo debatérů na klubu.

Čas – 15-20 minut na debatéra

Pevně daný čas – Toto není ani tak cvičení, jako spíše debatní technika – pomáhá debatérům, kteří mají problém s časovou organizací vlastní řeči. Dejte jim za úkol při normálních debatách zapsat si předem, kolik času chtějí na kterém argumentu (a na úvodu řeči) strávit. Ideální je nechat si to napsat na papírek a pak jim signalizovat, pokud tento čas překročí. Ze zkušenosti vím, že po 5-10ti řečech si zvyknou organizovat si čas a kvalita řeči se rapidně zvyšuje.

Probud' rozhodčího - Debatér má za úkol přednést první minutu své řeči na libovolnou tezi, ovšem nesmí začít „dobré ráno dámy a pánové“ – snaží se zaujmout! Je to ideální pro

tréninky opening lines na World Style, případně jako pomůcka pro nejisté debatéry, kteří nevědí „jak začít“.

Čas – cca 3 minuty na debatéra

Slovní vycpávky – Téměř každý používá slovní vycpávky, ale většinou si to neuvědomuje – toto je způsob, jak je to odnaučit. Ať už během klasické debaty, nebo během řeči zaměřené přímo na to, jim v okamžiku, kdy použijí slovní vycpávku (ehm, vlastně, takže, dámy a pánové...) udělejte bůů, tleskněte či cokoliv, co vám přijde vhodné. Po chvíli se naučí dávat pozor na tento nešvar. Pozor, není zcela vhodné pro začínající a nesebevědomé debatéry.

Cvičení zaměřená na argumentaci

Brainstorming – Technika používaná v mnoha oborech. Cílem je dosáhnout co nejvíce nápadů, proto je v průběhu zakázána kritika a autocenzura i těch největších blbostí (teda pokud je někdo záměrně nevymýšlí), stejně tak není záhodné o jednotlivých myšlenkách dále přemýšlet. Dá se použít v rámci týmu před začátkem přípravy (=všichni si sednou a 10 minut individuálně brainstormují, pak to dají dohromady), nebo během klubové přípravy na nějakou tezi (ať už individuální brainstorming, nebo kolektivní). Na konci je třeba se nad nápady zamyslet, vyškrtat blbosti a duplicity a zformulovat je do větších celků. Dá se použít i pro vytváření definic, kritéria, etc...

Argumentační boggle – Zadejte tezi (ať už kterou chcete připavit, nebo jen tak na procvičení). Dejte debatérům 5 minut na to, aby vymysleli co nejvíce smysluplných argumentů na danou tezi (smysluplnost musíte ohodnotit vy). Každý, kdo má argument, se kterým nepřišel nikdo jiný (koncipováno pro cca 5 lidí, pokud jich máte víc, můžete stanovit maximální počet lidí, kteří s ním mají přijít) dostává bod. Opakujte dle potřeby, nakonec máte vítěze.

Rychlá příprava linie – Každému debatérovi zadejte jinou tezi a dejte jim deset minut aby vymysleli linii (jen definice, kritérium a názvy 2-3 argumentů). Nakonec každý přednese a ostatní kritizují. Chcete-li debatérům pomoci v nepřípravených debatách, nechte je si všechno zapisovat a nosit s sebou.

Principy – Princip je základní myšlenka (pár slov), která by měla stát za každou linií daného týmu (například v tezi o geneticky modifikovaných organismech může mít afirmace princip, že GMO jsou kvalitnější, a negace, že jsou nebezpečnější). Dejte každému debatérovi tezi a ať přijde s principem za obě strany (vhodné pro zkušenější debatéry). Je užitečné si před každou přípravou ujasnit, jaký princip budou debatěři zastávat.

Skupinové vyvracení – Zkušený debatér (či kouč) má za úkol přednést krátkou řeč (dvě minuty) obhajující dané téma – v zásadě jeden argument. Následně debatéři po jednom vstávají a přednášejí různé způsoby jak tento argument vyvrátit (maximálně 30 sekund). Debatér nesmí opakovat to, co řekli lidé před ním. Cílem je ukázat debatérům, kolika různými způsoby se dá argument vyvrátit. Dá se také použít při tvorbě afirmativní linie (s čím vším mohou oponenti přijít).

Čas – cca 10 minut

Země logických chyb – Toto je hra, která vyžaduje větší přípravu, ale může být velmi užitečná. Debatéři se vžijí do role hrdiny, který putuje magickou zemí aby našel poklad. Na cestě potkává překážky ve formě příšer, které mu říkají tvrzení obsahující logickou chybu. Aby uspěl, musí tuto logickou chybu odhalit a pojmenovat. Debatéři si po jednom tahají kartičky, na kterých jsou tyto chyby napsány (tady je ta příprava).

Čas – cca 20-30 minut.

Logické chyby – Podobné předchozímu, ale spíše pro starší. Připravte si na papír deset výroků, kde každý obsahuje logickou chybu. Rozdejte jim ho a jejich úkolem je přijít na to, jaká tato logická chyba je.

Čas – cca 30 minut

Kouč nemá pravdu - Kouč si připraví vzorovou A1 a N1 (pokud možno na tezi, o které jeho svěřenci zatím moc nevědí). Debatéři si píší flowsheet. Následuje 5-10 minut, kdy debatéři musí napsat negaci A1 (do druhého sloupce flowsheetu). Papír přehnou a kouč odříká vzorovou N1 (=vyvrátí si svou původní řeč). Debatéři mají opět 5-10 minut na vyvracení N1 (do čtvrtého sloupce flowsheetu). Kouč flowsheety vybere a do příště proče a opraví, nejlepší dostane odměnu :-)

Rychlá reakce - Debatér č. 1 řekne tezi a ihned vymyslí jeden afirmativní argument (nemusí to být nutně ten nejsilnější), debatér č. 2 tento argument vyvrátí, vymyslí jinou tezi a další afirmativní argument, etc. (teze jim můžete dávat vy, ale až těsně před řečí. Cílem je naučit je rychlému vymýšlení, reakcím apod...

Cvičení zaměřená na vyhledávání informací

Identifikace argumentů – Dejte debatérům článek argumentující na nějaké téma. Jejich úkol bude v krátkém čase zformulovat všechny argumenty, které autor používá, aby dané téma obhájil.

Čas – cca 15 minut

Hledání užitečných důkazů – Často debatérům trvá velmi dlouho, než projedou studii a najdou co potřebují. Vysvětlete jim jak poznat, co je důležité a co je možné přeskočit. Následně jim dejte nějakou delší studii (20-100 stránek) a úkol co nejrychleji z ní vytáhnout podstatné důkazy. Vzhledem k náročnosti na papír doporučuji dělat u

počítače. Je dobré u toho debatéry sledovat a říkat jim, když se nad něčím zdržují příliš dlouho. Spousta debatérů si sama na takový text netroufne, pokud jim na schůzce ukážete, že to zvládnou, tak se příště nebudou bát.

Výcuc – Dejte debatérům článek a úkol, aby sepsali výcuc tohoto článku na zhruba pětinu jeho délky. Debatérům to mimo jiné pomůže si uvědomit, co je podstatné a jak úsporně formulovat. Vhodné v angličtině, dobrý domácí úkol.

Čas - cca 30 minut.

Zprávař – potřebujete rádio nebo počítač. Pusťte debatérům zprávy, nechte je si zapisovat, co bylo řečeno a potom je v náhodném pořadí vyvolávejte. Jejich hlavním úkolem je co nejlépe postihnout obsah zpráv bez zbytečných vycpávek a balastu. Ostatní bedlivě poslouchají a po skončení projevu komentují, zda dotyčný/á debatér/ka obsáhla vše důležité, či zda by něco dalšího přidali. Střídejte je nejlépe po jednotlivých zprávách. Cca 20 minut.

Kdo najde dřív – Na toto cvičení potřebujete počítače a připojení k internetu. Nejdříve vysvětlíte lidem, jakým způsobem vyhledávat informace na internetu. Následně zadávejte úkol najít danou informaci (gramotnost v Zimbabwe, počet zastřelených v USA, množství vojáků v Afgánistánu...). Kdo najde informaci nejdříve (včetně důvěryhodného zdroje), dostává bod.

Cvičení zaměřená na specifika formátu

Třetí řeči – Toto cvičení většinou používám po přednášce na téma třetí řeči pro pokročilejší. Vemte 4 debatéry, kteří vám předvedou minidebatu (jen jeden argument, řeči tak 2-3 minuty, KO 1 minuta). Všichni ostatní tuto debatu sledují. Rozdělte ostatní na 2 části (af a neg). Každý si zkusí dát třetí řeč shrnující tuto debatu. Nakonec zkuste diskutovat o tom, co byly nejlepší nápady, a jak by se dala koncipovat ideální třetí řeč na každou stranu.

Třetí řeči – skupinová diskuse – Začněte stejně jako v minulém cvičení. Místo toho, aby debatéři přednášeli vlastní řeči, má každý za úkol vymyslet co nejvíce věcí, které by mohly být obsahem této třetí řeči. Sepište nápady na tabuli, diskutujte o tom, co je a není silné a nakonec společně vymyslete nejlepší možnou třetí řeč.

Pod palbou KO – Jeden debatér přednese klasickou A1 řeč. Následně má na něj každý 3-5 otázek, které ovšem na sebe navazují (neptají se na 3 odlišné věci, snaží se ho dotlačit, aby přiznal jednu věc). Před ptaním můžete debatéra nechat na papírek napsat, o co se v

těchto otázkách snaží. Alternativně jim to můžete dát za úkol (zase na papírku, aby to nevěděl ten, co odpovídá).

Čas – cca 20 minut na jedno kolo.

Neférové definice – Rozdělte debatéry do dvojic a zadejte jim tezi. Jedna dvojice má za úkol přinést definici, která je neférová, ta druhá má pak odhalit, v čem tato neférovost spočívá a přijít s adekvátním útokem na definici.

Čas – cca 15 minut.

Definuju, definuješ, definujeme - Napíšete kartičky: na každé bude jedno „hlavní slovo“ (které má debatér definovat) a pod ním pět dalších (které debatér při definování nesmí použít). Oněch pět vybírejte tak, aby to bylo pět nejčastěji spojovaných slov s hlavním slovem.

Rozšiřování kritéria – Dejte debatérům tezi a k ní velmi úzké kritérium (ke kterému může vztahovat jen afirmativní strana). Jejich úkolem je najít kritérium vhodné pro obě strany, které v sobě však obsahuje afirmativní kritérium. Snaha je, aby tato nová hodnota nebyla naprosto obecná (blaho lidí).

Čas – cca 20 minut

Kontradikce snadně a rychle a rychle (aneb „Jistě, pane ministře“) - Dvojice debatérů si vybere jednu tezi, která se jim líbí. Jeden z nich bude pokládat křížové otázky, druhý bude odpovídat. (Je také možné, aby si každý debatér připravil otázky na jednu tezi a poté je testoval na svém trenérovi.) Principem hry je připravit si dvě sady otázek tak, aby dotazovaný nejprve tezi potvrdil, a poté ji vyvrátil (a tím si protiřečil).

[Např. (velice zjednodušeně): „Je obezita mladých lidí problém?“ – „Měli by mladí lidé více sportovat?“ – „Takže tělesná výchova by měla být povinná?“ versus „Mladí lidé (starší 15 let) si v současnosti mohou rozhodovat o své budoucnosti – mohou mít sex, vybírají si střední školu... Je to tak správně?“ – „Když dáváme studentům na výběr mezi fyzikou a chemií, mají též právo vybrat si mezi sportem a chemií?“]

Debatní hry a co se nevešlo jinak

Kdybych vládl světu – Jednoduchý ice-breaker užitečný na úplný začátek. Každý se má postavit a v jedné větě se představit a říct co by udělal, kdyby vládl celému světu. Vhodný pro mladé debatéry. V angličtině užitečné na trénování druhého kondicionálu (s tím mají debatěři vždy problémy).

2 řady (debating alley) – Rychlé cvičení, máte-li hodně debatérů a dost prostoru. Postavte je do dvou řad naproti sobě a zadejte jedno téma či morální dilema a přidělte

stranu oběma řadám. Pak jeden po druhém mají cca 15-30 sekund na přednesení argumentu, reakci, otázku na druhou stranu. Samozřejmě se střídají debatéři z protějších řad. Dobré pro začátečníky.

Cca 10-15 minut

Proč?? - Toto cvičení má za úkol naučit debatéry zdůvodňovat svá tvrzení. Každý by měl přijít s nějakým tvrzením (v zásadě debatní tezí), kterou jim buď zadáte, nebo si ji vybere sám. Postaví se před skupinu a přednese svoje tvrzení. Na to skupina reaguje hromadně otázkou: "Proč??" Na každou věc, kterou řekne, skupina znovu reaguje "Proč??" Většina debatérů se po 5-10ti zdůvodněních dostane do úzkých. Pokud ne, tak to ukončete a zatleskejte jim.

Cca 3 minuty na debatéra.

Balón - Rozdělte debatéry na skupinky po cca pěti. Každý dostane nějakou roli (lékař, politik, zemědělec, prostitutka etc). Představují si, že letí balónem, který klesá a je třeba se zbavit zátěže. Každý má 1 minutu na to, aby obhájil svou důležitost. Poté posádka balónu hlasuje o tom, koho vyhodí. Po chvíli zase balón začne klesat atd... Konec hry je, když zůstanou jen 2 žijící (nebo můžete nechat v poslední instanci hlasovat duchy vyhozených).

Cca 20-30 minut.

Vyprávěj - Debatér vypráví z patra dva příběhy – jeden pravdivý, jeden nepravdivý. Ostatní hádají, který z nich je vymyšlený. Trénujete tak plynulé vyjadřování a zároveň ukazujete, že lži (i v debatě) se obvykle poznají.

Cca 5 minut na debatéra

Tisková konference - Jeden dobrovolník je poslán za dveře. Ostatní mu mezitím určí roli = konkrétně nějakou slavnou osobnost. Tato slavná osobnost dává tiskovou konferenci z nějakého velice specifického důvodu, který ovšem musí debatéři vymyslet také. [Např.: „Petr je Barack Obama a přichází na tiskovou konferenci, protože explodovala ropná plošina v Mexickém zálivu.“]. Dobrovolník se poté vrátí a úkolem ostatních je klást mu takové otázky, aby s jejich pomocí postupně odhalil svou identitu i důvod tiskové konference. Otázky z publika musí být zjišťovací! (ano/ne otázky) [Např.: „Podporujete návrh Kongresu zakázat ropné vrty v blízkosti pobřeží?“]

Bonus: Debatér si nesmí protiřečit! Pokud si protiřečí, automaticky prohrál.

Politické strany - Vymyslete, jaká (reálná nebo fiktivní) událost hýbe českou politickou scénou, odprezentujte ji debatérům jako problém, který musí vyřešit. Každý debatér zastupuje jednu politickou stranu, společně roklují o současných politických tématech a

snaží se vyřešit (rozhodčím předem připravenou) krizovou situaci. Dobře použitelné před volbami:)

Čas – dost dlouho, lze i na celou schůzku

Valley of the Green Grass - Anglicky (!) říkáte, co se ve Valley of the GG nachází a co ne, debatéři musí přijít na princip, podle kterého věci rozdělujete. Principem je, že všechna slova se zdvojenou hláskou patří (vaLLey, grEEen, graSS) do vesnice, zatímco „obyčejná“ slova nikoli. Řeknete třeba: „There is a Moon, but there are no stars.“

Trip to London - Anglicky (!) říkáte, jaké věci si smíte, nebo nesmíte vzít s sebou do Londýna (nebo Paříže, nebo kamkoli jinam), debatéři hledají princip, podle kterého věci rozdělujete.

Princip 1: věci, které začínají na A-L ano, M-Z ne

Princip 2: věci začínající na iniciály debatéra ano

Princip 3: věci končící na samohlásku („apple“ ano, „dog“ ne)

etc.

Alibi - Kouč vymyslí zločin, určí dva „zločince“ a pošle je za dveře. Ti mají 15 minut na to, aby si vymysleli dokonalé alibi

„Zločinec“ č. 1 je poté pozván do místnosti a ostatní debatéři se snaží najít trhlinu v jeho alibi prostřednictvím zjišťovacích (ano/ne) otázek. Po deseti minutách (nebo po odhalení kontradikce) je pozván druhý „zločinec“, který též musí zodpovědět otázky